

OKUL-ÇEVRE İLİŞKİLERİ

Hasan GÜNEŞ

2. Baskı

Hasan GÜNEŞ

OKUL - ÇEVRE İLİŞKİLERİ

ISBN 978-605-318-507-9

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Temmuz 2016, Ankara

2. Baskı: Ekim 2022, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler

Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*Kişisel gelişimimde katkısı olan
değerli büyüğüm ve dayım
Abuzer Yıldırım'a ithaf edilmiştir.*

HASAN GÜNEŞ

1963 yılında Malatya'da doğdu. İlk, orta ve üniversite öğrenimini Malatya'da tamamladı. 1986 yılında uzman olarak göreve başlayan yazar, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğretim görevlisi olarak görev yaptı. Yüksek lisansını İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlayarak bilim uzmanı unvanını almaya hak kazandı. Çeşitli hakemli dergilerde yayımlanmış bilimsel makaleleri bulunmaktadır. Ayrıca farklı üniversitelerde düzenlenen eğitim bilimleri kongrelerine bildirileri ile katkıda bulunmuştur. Yazarın yayımlanmış kitapları şunlardır: Eğitim Yönetimi ve Denetimi Sözlüğü, Eğitim Bilimleri Terimleri Sözlüğü, Eğitim Bilimleri Terimleri Sözlüğü, Eğitim Politikaları ve Sivil Toplum, Demokrasi ve Demokratik Eğitim, Öğretmenler ve Öğrenciler İçin Yaşayan - Yaşatan Çocuk Oyunları, Sosyoloji Terimleri Sözlüğü. Görev yaptığı süre içerisinde şu dersleri okutmuştur: Eğitim Bilimlerine Giriş, Sınıf Yönetimi, Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Rehberlik, Özel Eğitim, Öğretmenlik Uygulaması, Okul Deneyimi, Etkili İletişim, Bilim Tarihi (Seçmeli) ve Halk Eğitimi (Seçmeli). Ayrıca pedagojik formasyon programı derslerinden bazılarını da vermiştir. Yazar, 2012 yılında Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümündeki görevinden emekli olmuştur.

ÖN SÖZ

Örgütler yaşamımızın her alanını etkilemektedir. Öyle ki onlarsız varlığımızı devam ettirmek imkânsızdır. Bu örgütler içerisinde okulların ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Çünkü eğitimin, toplumsal, ekonomik, siyasal ve bireyselleşme ile ilgili işlevleri okullar aracılığıyla yerine getirilmektedir.

Kuşkusuz, bu işlevlerin yerine getirilmesi okulların çevreyle kuracağı etkin, etkili ve sağlıklı bir ilişkiye bağlıdır. Bu nedenle genel anlamda eğitim sistemi, okul yöneticilerinin ve öğrencilerin niteliği önem taşımaktadır.

Etkili okul çevre ilişkilerinde okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik ve oluşturacağı örgüt kültürü başlı başına rol oynamaktadır. Yine, öğretme - öğrenme sürecinde temel rol oynayan öğretmenlerin niteliği okul çevre ilişkilerinde önemli bir yere sahiptir.

Diğer taraftan, medyanın öğrenciyi etkilemesi kaçınılmazdır. Kuşkusuz, medyanın olumlu etkileri bulunmaktadır. Ancak bunun yanında olumsuz yönleri öğrenciyi etkilemektedir. Böylece medya çevrede belirleyici bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğrenciye kazandırılacak niteliklerden bir diğeri demokrasi eğitimidir. Ancak bazı yönleriyle bu önemli işlevi yerine getirmede okulların etkili olamadığını görmekteyiz. Kuşkusuz, böyle bir uygulamanın okul iklimini etkilediği gibi çevreyi de farklı boyutlarda olumsuz etkilemesi kaçınılmazdır. Diğer taraftan, toplumsal sınıflar içinde bir yer işgal eden öğrencilerin öğretme - öğrenme sürecini etkilemesini iddia etmemek mümkün değildir.

Bütün bunlarla birlikte okul çevre ilişkisini olumsuz etkileyen koşullar bulunmaktadır. Bunların başında ailenin gelir düzeyi, işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik etkenler gelmektedir. Yine, ailelerin okulun değerlerini benimsememesi, öğretmenlerin uzman olarak görülmemesi, çocuğun dil sorunu, değişime direnç, yabancılaşma gibi sosyal etkenler, okul çevre ilişkisinde başlı başına bir sorun oluşturmaktadır.

Diğer taraftan, çevre - okul ilişkisini etkileyen duygusal etkenler bulunmaktadır. Bunlar arasında kişilik ve kişilik gelişimine bağlı duygusal sorunlar, boşanmanın ve bazı çocuk yetiştirme biçimlerinin yarattığı sorunlar başta gelmektedir.

Bu kitaba, noktalama ve yazım hatalarını düzelterek katkıda bulunan Türkçe Öğretmeni İbrahim Halil Çelike teşekkür ederim. Ayrıca Kerim BAL'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	vii
İçindekiler.....	ix
Şekiller Listesi	xii
Tablolar Listesi	xii

Bölüm 1

OKUL - ÇEVRE İLİŞKİLERİ.....	1
Örgütlerin Önemi ve Çevreyle İlişkileri.....	1
Çevre Değişimi ve Örgüte Genel Bir Bakış.....	5
Dış Çevrede Değişmeler ve Okullar.....	9
Toplumsal Değişme ve Okullar	11
Ekonomik Değişme ve Okullar	16
Hukuksal Sistemde Değişme ve Okullar	18
Teknolojik Değişme ve Okullar	20
Örgüt Olarak Okulun İç Çevresindeki Değişmeler ve Öğeleri.....	23
İç - Dış Çevredeki Değişme ve Öğelerdeki Değişme	25
Okulun Amaçlarında Değişme.....	27
Okulun Yapısında Değişme.....	29
Okulun Teknolojisinde Değişme.....	33
Okulun İnsan Kaynağında Değişme	34

BÖLÜM 2

OKUL ve AİLE İŞ BİRLİĞİ.....	41
Okul - Aile Birliğinin Görevleri	51
Öğretmen-Aile İş Birliği Türleri.....	52

BÖLÜM 3

ÖRGÜT - ÇEVRE İLİŞKİLERİNİN BOYUTLARI	57
Eğitim Sistemi	57
Okul Yöneticileri.....	64
Okul Yöneticileri ve Öğretimsel Liderlik	65
Okul Kültürü	72
Öğretmen.....	78
Aile Katılımı	85
Medya.....	94
Demokrasi ve Demokratik Eğitim	109
Demokrasi Eğitimi	112
Demokratik Eğitim	121
Toplumsal Tabakalaşma, Toplumsal Hareketlilik ve Eğitim.....	125
Tabakalaşma Sistemleri ve Eğitim.....	128
Kölelik ve Eğitim	128
Kast ve Eğitim	130
Brahmanlar, Rahipler ve Eğitim	131
Feodal Zümreler ve Eğitim.....	133
Sınıf ve Eğitim.....	136
Toplumsal Hareketlilik ve Eğitim.....	138
Eğitimde Fırsat Eşitliği.....	141
Okullarda Halkla İlişkiler	143
Örgütsel Bir Olgu Olarak Halkla İlişkiler	144
Halkla İlişkilerde İlkeler	148
Halkla İlişkilerde Araçlar	150

BÖLÜM 4

OKUL - ÇEVRE İLİŞKİLERİNDE SORUNLAR	155
Ekonomik Engeller	155
Ailenin Gelir Düzeyi	155
İşsizlik	156
Yoksulluk	157
Sosyal Engeller	158
Ailelerin Okulun Değerlerini Benimsememesi	158
Öğretmenlerin Uzman Olarak Görülmemesi	159
Ailenin Kendisini Yetersiz Hissetmesi	159
Çocuğun Dil Sorunu	160
Yabancılaşma	160
Duygusal Engeller	172
Kişilik ve Duygusal Engeller	172
Psikanaliz ve Öğrencilerin Sorunları	172
Kişilik Gelişimi ve Öğrencilerin Duygusal Sorunları	173
Freud'un Kişilik Gelişimi ve Öğrencilerin Duygusal Sorunları	173
Davranışçılar ve Öğrencilerin Sorunları	174
Erik H. Erikson ve Çocukların Duygusal Sorunları	175
Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Duygusal Sorunlar	176
Ailede Anne-Baba Tutumları ve Çocukların Sorunları	177
KAYNAKÇA	183

ŞEKİLLER LİSTESİ

Açık Sistem Modeli	2
Örgüt Öğeleri	25

TABLolar LİSTESİ

İşsizlik Oranı	157
----------------------	-----

1. BÖLÜM

OKUL - ÇEVRE İLİŞKİLERİ

ÖRGÜTLERİN ÖNEMİ VE ÇEVREYLE İLİŞKİLERİ

Bizim örgütlü bir toplumda yaşadığımız artık klişeleşmiş bir sözdür. Örgütler bizi çevrelemiştir. Onlar içinde doğar ve onlar içinde ölürüz. Onlardan kaçış ve onlarsız yaşamak hemen hemen olanaksızdır (Hall,1982:1). Örgüt, insanın iş birliği gereksiniminden doğar. İnsanlar bireysel güçlerini aşan amaçlarını gerçekleştirebilmek için iş birliği yaparlar. Ortak çabayı gerektiren bir amacın gerçekleştirebilmesi, birden fazla bireyin güç ve eylemlerinin birleştirilmesini, bütünleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. İş birliği olmaksızın toplumsal yaşayışın olamayacağı artık anlaşılmıştır. Örgütle uygarlık eş anlamlıdır. Örgüt olmaksızın uygarlık olamaz (Aydın, 2005:13).

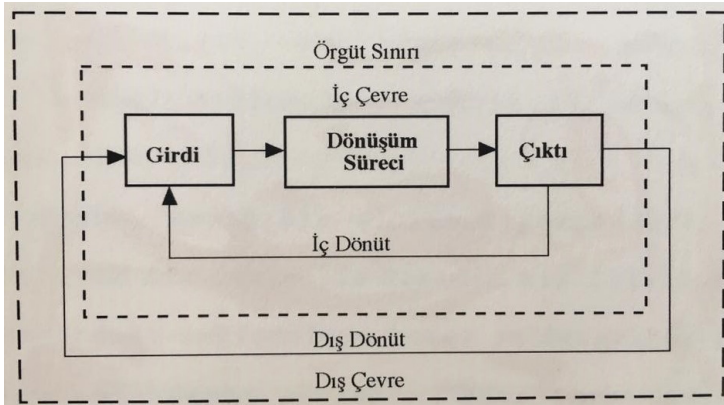
Örgüt, toplumsal gereksinimleri karşılamak üzere önceden belirlenmiş amaçları gerçekleştirecek işleri yapmak için güçlerini eş güdümlleyen insanlardan oluşan toplumsal açık bir sistemdir (Başaran, 1984:54).

Çevre koşullarında meydana gelen farklılıklara uygun tepki-
de bulunmak, örgüt sisteminin devamlılığı ve beklenen sonuçların gerçekleşmesinin öncelikli koşulları arasında yer almaktadır. Örgüt belirli bir denge durumunu korumak zorundadır. Çevrede meydana gelebilecek herhangi bir farklılık örgütün ilk dengesini bozacak ve yeni dengeyi gerekli kılacaktır. Bu nedenle örgüt çevre koşullarına uygun stratejilerin belirlenmesi, uygulanması ve yürütülmesi ile

ilgilidir. Bu çabalar ise örgütte hangi öğelerin yeniden düzenlemesi ile ilgilidir (Dinçer, 1992:9).

Geleneksel anlamda bir ulusal varlığın devamını sağlayan, bir araç ve süreç olarak kabul edilen eğitim ve örgütleri, günümüzde yeni boyutlar, yeni işlevler kazanmıştır. Bilimsel teknolojik gelişme ve bu gelişmenin sonucu olan bilgi patlaması, toplumları hızla değiştirmektedir. Bu değişme süreci, eğitimi sosyal, ekonomik ve kültürel değişmeden etkilenen bir kurum ve süreç olma yönünde itmektedir (Özdil,1981:35).

Sistem özelliği gösteren eğitim örgütleri varlığını sürdürmeleri için çevrenin değişen beklentilerine ve gereksinmelerine uygun tepkide bulunmak ve bu çevreyle dirik bir ilişkiye sahip olmak zorundadır (Aydın, 2005:115). Başaran'a (1993:22) göre çevrenin eğitimsel beklentilerini dikkate almayan eğitim örgütlerinin, girdileri sağlama açısından güven altına alınıp yaşamları sürdürebilse bile artık toplumun eğitimsel gereksinmelerini karşılayan örgütler olduğu söylenemez.

Şekil 1. Açık Sistem Modeli

Aydın, 1992:212; Lunenburg ve Ornstein, 1992:30'dan uyarlandı.

Şekil 1, açık sistemin dış çevre ile etkileşimini ve açık sistemin özelliklerini göstermektedir. Şekil, açık sistem olarak örgütlerin, öğelerini, birbirleriyle etkileşimlerini ve birbirleri arasındaki ara bağımlılıklarını göstermektedir.

Enerji Girişi: Açık sistemler insan, madde ve bilgi biçiminde dış çevreden enerji alırlar (Lunenburg ve Ornstein, 1992:212).

Değiştirme: Açık sistemler enerjiyi bir geçiş sürecinden geçirerek değiştirirler (Lunenburg ve Ornstein, 1992:212).

Çıktı: Açık sistemler dış çevreye bir ürün veya hizmet ihraç ederler. Bir okulda çıktı, öğrencilerin bilgisi, becerileri, yetenekleri ve tutumları olabilir (Lunenburg ve Ornstein, 1992:212).

Olaylar Döngüsü: Açık sistemlerin çevreyle olan enerji alış-verişi, döngüsel bir özellik taşır. Dışarı verilen ürünler, eylem devresini yenilemek için gerekli enerji, dış dünyadaki bazı ürün değiş tokuşundan ya da eylemin kendisinden doğabilir (Katz ve Kahn, 1977:212). Okullar insan, madde ve diğer kaynakları ithal ederek sonradan dış çevreye ihraç edilecek öğrencileri eğitmek için kullanırlar. Bu mezunlar, okul sistemine para, insan veya madde biçiminde enerji sağlarlar, böylece sisteme yeni enerjinin girmesi ile bir döngü başlar (Lunenburg ve Ornstein,1992:212). Bir üniversiteden mezun olan öğrencilerin aynı üniversitede araştırma görevlisi olarak göreve başlaması bu süreci açıklayan benzer durumdur.

Negatif Entropi: Entropi, bütün örgüt biçimlerinin dağılma ve ölüme gideceği biçiminde bir doğa yasasıdır (Lunenburg ve Ornstein,1992: 212). Sistemler yaşamak için entropi sürecini durdurmaya yönelmelidirler; negatif entropi kazanmalıdırlar. Örgütler çevreden, tükettiklerinden daha fazla enerji alarak depolarlar ve negatif entropi kazanırlar (Dereli,1979:104). Okullar bu süreç açısından işletme örgütlerinden ayrılır. Çünkü okul örgütleri, performansları ne olursa olsun yasalar aracılığıyla güven ve korunma altına alınmış özel örgütlerdir (Lunenburg ve Ornstein, 1992:219).